

ARBETET MED SOCIALA INSATSGRUPPER I STOCKHOLMS STAD

Bakgrund

Socialnämnden gav i april 2011 förvaltningen i uppdrag att genomföra en förstudie om förutsättningarna för försöksverksamhet med sociala insatsgrupper i Västerort i Stockholms stad (Tjänsteutlåtande, dnr 3.2- 0073/2011). Bakgrunden till uppdraget var betänkandet *Kriminella grupperingar – motverka rekrytering och underlätta avhopp* (SOU 2010:15) som utkom i mars 2010. Sociala insatsgrupper presenterades som ett förslag för att arbeta med unga som riskerar att hamna i kriminella grupperingar. Länspolismästare Carin Götblad beslutade under slutet av 2010 att starta upp fem pilotområden inom polisen i Stockholms län. Polisen var intresserad av att i samverkan med stadsdelförvaltningarna i Västerort inleda försöksverksamheter i Hässelby- Vällingby, Rinkeby- Kista och Spånga- Tensta. Därav beslutade socialnämnden att ge förvaltningen i uppdrag att genomföra en förstudie om förutsättningarna för detta. Syftet med förstudien var att undersöka vad förslaget med sociala insatsgrupper konkret skulle innebära för de nämnda stadsdelförvaltningarnas arbete i socialtjänstens ungdomsgrupper. Utredningen skulle ske i samråd med ansvariga för polisens verksamheter i de aktuella områdena. Den planerade förstudien övergick under 2011 till ett utvecklingsarbete med att koordinera och stötta det lokala uppbyggnadsarbetet med sociala insatsgrupper i Västerort och sedan även Skarpnäck. Det arbetet pågår fortfarande och ytterligare stadsdelförvaltningar i staden har påbörjat eller kommer inom snar framtid att påbörja arbetet med sociala insatsgrupper. Denna rapport beskriver utvecklingen av detta arbete.

Utvecklingen av sociala insatsgrupper

I februari 2009 beslutade regeringen att förordna länspolismästaren i Stockholms län, Carin Götblad till särskild utredare för att leda en utredning. Syftet med utredningen var att lämna konkreta åtgärdsförslag för att förhindra kriminella grupperingars etablering i samhället, vilket resulterade i betänkandet *Kriminella grupperingar – motverka rekrytering och underlätta avhopp* (SOU 2010:15). Betänkandets slutsats var att kriminella grupperingar allt mer kommit att framstå som ett allvarligt samhällsproblem och för att effektivt kunna motverka kriminella nätverk måste nyrekrytering till dessa nätverk förhindras. Vidare måste personer som vill hoppa av grupperingar få hjälp och stöd att bryta sin kriminella livsstil. Ett av förslagen som presenterades i betänkandet var *sociala insatsgrupper* som innebär en strukturerad samverkansform på lokal nivå med socialtjänst, polis, skola och andra viktiga aktörer som tillsammans arbetar för att stödja den unge att upphöra med kriminella handlingar. Målgruppens ålder i förslaget var till en början 15-21 år, men ändrades sedan i regeringsbeslutet till 15-25 år. Det äldre åldersspannet 18-25 år berör avhoppardelen. Länspolismästarens kansli har under 2010 och 2011 anordnat ett antal utbyteskonferenser och idéseminarium där både försöksverksamheterna i länet och i landet varit inbjudna. Ett samarbete mellan länspolismästarens kansli och Stockholms stad upprättades under våren 2011 och pågår fortsatt.

Den 3 mars 2011 beslutade regeringen att Rikspolisstyrelsen skulle initiera en pilotverksamhet med sociala insatsgrupper i 12 pilotområden i landet. Målgruppen är unga lagöverträdare i åldern 15-18 år som löper risk för att hamna i fortsatt kriminalitet. Rikspolisstyrelsen ska utifrån detta uppdrag redovisa goda exempel samt effekter av införandet av sociala insatsgrupper i pilotverksamheterna och bidra till vidare implementering i resten av landet. Ett av de områden som utsågs var Spånga- Tensta stadsdelsförvaltning. Den 15 juni 2011 skulle alla pilotverksamheters arbete med sociala insatsgrupper vara igång och under hösten 2011 har Rikspolisstyrelsens projektgrupp besökt alla orter för att följa upp arbetet. Justitieministern Beatrice Ask har påbörjat sin uppföljning och kommer att besöka alla pilotorter. I februari 2012 anordnade Rikspolisstyrelsen en konferens för erfarenhetsutbyte i Göteborg där alla 12 pilotområden i Sverige var inbjudna. På polisens externa webbsida läggs information om projektet ut kontinuerligt. Rikspolisstyrelsen ska slutredovisa sitt uppdrag till regeringen den 31 oktober 2012. Utvärderingen av det nationella pilotprojektet utförs av Ersta Sköndals högskola.

Socialstyrelsen fick i samma regeringsuppdrag i uppgift att ta fram en riskbedömningsmanual och en vägledning. Den riskbedömningsmanual som valdes är SAVRY, *Structured Assessment of Violence Risk in Youth*, utifrån att det var det befintliga bedömningsinstrument som ansågs mest lämpat.

Rikspolisstyrelsen har tillsammans med Socialstyrelsen och Sveriges Kommuner och Landsting tagit fram en checklista i arbetet med sociala insatsgrupper. När vägledningen är klar kommer den att ersätta den checklista som nu finns.

Socialförvaltningen i Stockholms stad har under år 2011 bjudit in till tre ungdomsinternat för socialsekreterare, poliser och åklagare som arbetar med ungdomsfrågor i staden och där ingick en föreläsning om sociala insatsgrupper. Socialförvaltningen anordnade i maj år 2011 en workshop med fokus på utformningen av sociala insatsgrupper lokalt med deltagare från närpolisområdena och socialtjänsten i Västerort.

I oktober år 2011 tog socialförvaltningen initiativ till att bilda en styrgrupp för sociala insatsgrupper med syfte att stödja utvecklingen av sociala insatsgrupper i Stockholms stad samt berörda närpolisområden. I styrgruppen deltar stadsdelsdirektörer, polismästare, förvaltningschefen och representant från utbildningsförvaltningen. En utvecklingsgrupp har också bildats med representanter från socialtjänsten i aktuella stadsdelar, berörda närpolisområden och utbildningsförvaltningen. Syftet är att ge deltagarna möjlighet att lyfta frågor, hinder och utvecklingsområden som uppkommer under arbete med sociala insatsgrupper. Gruppen kan också lyfta svårlösta frågor till styrgruppen.

Begreppet social insatsgrupp

Social insatsgrupp kan beskrivas som en strukturerad samverkansform på lokal nivå med socialtjänst, polis, skola och andra viktiga aktörer i den unges nätverk som tillsammans koordinerar insatser för att stödja den unge att upphöra med kriminalitet. Det är en samordning av insatser från olika håll. Skillnaden från tidigare nätverksarbete är polisens mer aktiva roll och deltagande i arbetet samt en handlingsplan med mål och ansvarsområden som ska följas upp kontinuerligt. I de stadsdelar som har påbörjat detta arbete beviljar socialtjänsten ett bistånd i form av insatsen social insatsgrupp. Insatsen kan också innehålla andra delar. Alla de aktörer som arbetar runt den unge och dennes familj kommer att ingå i den sociala insatsgruppen. Socialtjänsten kan föreslå social insatsgrupp som en del av påföljden ungdomsvård för unga lagöverträdare. I många andra pilotområden i landet ser man inte social insatsgrupp som en insats, utan en metod för samverkan. I och med att det pågår ett pilotprojekt, finns ännu inga nationella riktlinjer.

Arbetssätt i en social insatsgrupp

Socialtjänsten har huvudansvar för att sociala insatsgrupper kommer till stånd, men både polis och skola ska delta aktivt i detta arbete. Det motivationsarbete som krävs under hela arbetets gång samt presentationen av möjligheten med en social insatsgrupp åligger alla huvudaktörer. I de stadsdelsförvaltningar som har inlett detta arbete kan både polis och socialtjänst komma med förslag på personer som man tycker skulle vara lämpliga för en social insatsgrupp. Socialtjänsten beslutar sedan om vem som är bäst lämpad för insatsen. Personen och föräldrarna tillfrågas och skriver på ett samtyckesformulär. Det ska finnas ett påskrivet samtyckesformulär för att polis och andra aktörer ska få ta del av den information som uppkommer i samband med detta. Vid beslut om social insatsgrupp är det av stor vikt att tidsbestämma insatsen. Den unge och föräldrarna ska veta hur länge nätverket kommer att engagera sig intensivt och det ska finnas ett datum för hur länge samtyckesblanketten gäller.

I de sociala insatsgrupperna ska individuella handlingsplaner utarbetas med tydliga mål för den unge och där ska också beskrivas vilken aktör i nätverket som ansvarar för att få detta mål uppfyllt. Den unge och föräldrarna ska delta i utformningen av den individuella handlingsplanen. I betänkandet föreslogs att det skulle kopplas en lotsfunktion till varje social insatsgrupp för samordning och uppföljning av alla delar i den individuella handlingsplanen. I regeringsbeslutet nämns ingen lotsfunktion. Det ser lite olika ut idag om begreppet lotsfunktion används eller inte, men det finns alltid en professionell som samordnar arbetet. Det är en socialsekreterare inom utredningsenheten eller inom öppenvården som ansvarar för att den individuella handlingsplanen följs, samt att alla aktörer utför det uppdrag som har ålagts dem. Det är också en ansvarig socialsekreterare som sammankallar till kontinuerliga nätverksmöten där man går igenom handlingsplanen och hur arbetet fortlöper.

Polisens roll

I de sociala insatsgruppsärenden som är igång har polisen haft till uppgift att vara uppmärksam ute på kvällar och helger så att den person som är föremål för insatsen inte påträffas i icke lämpliga sammanhang eller miljöer. Polisen har också kunnat samla information från andra distrikt med hjälp av uppslag eller underrättelser. I ett ärende hade den engagerade polisen en viktig roll i kontakt med åklagaren, som inte hade vetskap om att den aktuella killen ingick i en social insatsgrupp. Kontakten bidrog till att ett rättegångsdatum blev framflyttat så att personen i fråga kunde genomföra ett nationellt prov som inträffade på samma datum som den planerade huvudförhandlingen. I ett annat ärende skapade polisen i den sociala insatsgruppen en bättre relation med föräldrarna utifrån detta arbete, vilket gagnade individen. Föräldrarna deltog vid ett polisförhör, vilket de inte gjort

tidigare. Polisens nya roll som en del av det intensifierade nätverket kring den unge skiljer sig åt från tidigare nätverksarbete. Det är en skillnad som sociala insatsgrupper har medfört.

Skolans roll

Socialtjänsten i flera stadsdelsförvaltningar uttrycker att många av de ungdomar som är aktuella går i skola i en annan stadsdel eller annan kommun. Därför deltar inte rektorer i alla lokala styrgrupper. Istället väljer man att kontakta respektive skola utifrån aktuell elev. I de ärenden som har påbörjats är den generella bilden att de skolor som har kontaktats kring en enskild individ har varit mycket engagerade och aktivt deltagit i arbetet. Skolan anses mycket betydelsefull i nätverksarbetet. En fungerande skolgång är en stark skyddsfaktor och ett viktigt led inför en god framtid.

Organisation

Strukturschemat för respektive stadsdelsförvaltning kommer lokalt att kanske skilja sig lite åt, men i stort ser uppbyggnaden med de olika stegen av grupper ut som följer:

- *Lokal styrgrupp* bestående av avdelningschef, närpolischef, enhetschefer. Dessa har överblick kring hur verksamheten bedrivs och efterfrågar resultat.
- *Operativ social insatsgrupp/arbetsgrupp* bestående av enhetschefer, gruppchefer, samordnare, ev. bitr. närpolischef eller ungdomskoordinatorn inom polisen. Är uppdaterade på antal ärenden och följer upp dessa.
- *Social insatsgrupp* kring varje individ. Består av aktuell person och dennes föräldrar, utredande socialsekreterare, socialsekreterare inom öppenvården ev. lotsfunktion, lärare, polis, fältassistent, fritidspersonal, tränare, m.fl.

I vissa stadsdelar är den operativa gruppen och styrgruppen i princip samma.

Nuläge i stadsdelsförvaltningarna

Spånga- Tensta stadsdelsförvaltning deltar som ett av de tolv pilotområdena i den nationella satsningen. I och med att man sedan tidigare har ett väl utvecklat samarbete mellan förskola, skola, fritid, socialtjänst och polis utifrån nätverket *Samtidigt Först*¹ finns det en bra grund att bygga vidare på när det gäller de

¹ Spånga-Tenstas modell för samverkan gällande unga i riskzonen. Ett gemensamt förhållningssätt och förstärkt samverkan inom förskola, skola, fritid, socialtjänst, polis och med föräldrar.

aktörer som kan komma tänkas delta i arbetet framöver. Nätverksarbete har socialtjänsten rutin på sedan tidigare, däremot har polisen inte deltagit som en aktiv part. Medarbetarna inom socialtjänsten tycker att det gagnar arbetet med den unge och föräldrarna att samarbetet med polisen har blivit mer intensifierat. Man har bildat en styrgrupp som består av chefer från socialtjänstens utredningsenhet och familjeresurs och närpolischefen från Södra Järva närpolisområde. I dagsläget sker nominering av tänkbara ärenden till social insatsgrupp genom socialtjänstens utredningsenhet utifrån aktualisering från socialtjänst eller eventuellt polis. Samtycke inhämtas av den aktör som anses bäst lämpad utifrån relation till den unge och föräldrar. Efter beslut om insatsen social insatsgrupp hamnar utförandet på familjeresursen. I dagsläget är tre sociala insatsgruppsärenden igång och ytterligare två på förslag.

Hässelby- Vällingby stadsdelsförvaltning har sedan tidigare en väl uppbyggd samverkan med polis och skola, utifrån en liknande metod som riktar sig till ungdomar som skolkar. De bygger vidare på den samverkansformen i utvecklingen av sociala insatsgrupper. Hässelby- Vällingby har också ett välfungerande samarbete med flertalet frivilligorganisationer, lokala företagare och lokala bostadsföretag. Förhoppningen är att även dessa aktörer framöver ska kunna bidra i arbetet med sociala insatsgrupper. Hässelby- Vällingby har bildat en styrgrupp inom socialtjänsten med representanter från utredningsenheten, mottagningsenheten och resursenheten för att forma arbetet och rutiner kring detta. Man har också haft samtal och möten tillsammans med chefen för närpolisområdet Hässelby- Vällingby. I dagsläget har ett socialt insatsgruppsärende påbörjats och ett är på gång, samtycke finns.

Rinkeby- Kista stadsdelsförvaltning har nyligen haft ett första styrgruppsmöte med representanter från socialtjänstens utredningsenhet och resursenhet samt närpolischefer från Södra Järva närpolisområde och Kista närpolisområde. Stadsdelsförvaltningens två områden är uppdelade i två olika närpolisområden. En samordnare är anställd som under år 2012 ska arbeta med strukturuppbyggnad och rutiner, i samverkan med polisen. Sedan tidigare finns ett väl fungerande samarbete med polisen kring specifika ungdomsärenden. Det finns också många goda samverkansaktörer som kan bidra i det framtida arbetet med sociala insatsgrupper. Utmaningen är att få en hållbar struktur så att social insatsgrupp som insats håller över tid. Ett ärende är på gång gällande en person som ska komma hem efter en placering, samtycke finns. Polisen kan komma att initiera ärenden, men det är främst socialtjänsten som kommer att föreslå individer som man anser vara lämpliga för insatsen.

I *Skarpnäcks stadsdelsförvaltning* finns en samverkansöverenskommelse mellan polis och socialtjänst. De har sedan tidigare ett utvecklat och välfungerande samarbete mellan socialtjänst, skola, fritid och polis utifrån projektet *Skarpnäcksliftet*². Samma styrgrupp används i detta arbete och i den samverkan har ett gemensamt strukturschema för arbetets gång med sociala insatsgrupper tagits fram. Stadsdelsförvaltningen ansökte till Söderortsvisionen och fick beviljat ekonomiska medel till uppbyggnaden av arbetet med sociala insatsgrupper. Två lotsar anställdes från 1 september 2011 för att arbeta med sociala insatsgrupper och med att följa upp de ungdomar som inte har någon plats på gymnasiet. Lotsarna är anställda på resursenheten. Polis eller socialtjänst kan initiera ett ärende, utredningsenheten tar beslut om insats och resursenheten utför sedan insatsen. Polisen som arbetar på Bagarmossens lokala poliskontor är mycket involverade i arbetet. För närvarande har man fyra ärenden igång.

Skärholmens stadsdelsförvaltning har fått beviljat medel från Söderortsvisionen och därmed anställt två koordinators under år 2012. Dessa arbetar med att bygga upp strukturen för sociala insatsgrupper i samverkan med närpolisen. De har nyligen tillsatt en lokal styrgrupp som består av chefer från socialtjänst och polis.

Enskede- Årsta- Vantörs stadsdelsförvaltning har beviljats pengar från Söderortsvisionen som bl.a. kommer att användas till att bygga upp arbetet med sociala insatsgrupper i Rågsved. En person är anställd att arbeta med detta under år 2012.

Farsta stadsdelsförvaltning har nyligen lämnat in en ansökan till Söderortsvisionen om ekonomiska medel för att kunna starta upp arbetet med sociala insatsgrupper.

Kungsholmens, Norrmalms, Södermalms och Östermalms stadsdelsförvaltningar har under hösten deltagit med en representant i en arbetsgrupp gällande sociala insatsgrupper. Arbetsgruppen har bestått av representanter från socialtjänst, polis, utbildningsförvaltningen, socialförvaltningen och deltagare från Lidingö stad. Under en förmiddag i början av april är socialtjänstens chefer och närpolischefer inom City polismästardistrikt inbjudna till information om sociala insatsgrupper. Socialförvaltningen är medarrangör tillsammans med Citypolisen.

Sammanfattning av gemensamma synpunkter

De ungdomar som i dagsläget har erbjudits social insatsgrupp är de som har eller har haft kontakt med socialtjänsten tidigare. Målgruppen är de ungdomar som det

² Skarpnäcks målinriktade arbete att öka känslan av trygghet för boende samt verka stödjande för ungdomar och deras familjer.

finns en stark social oro kring i stort gällande skola, umgänge och kriminalitet. De individer som kommer hem från placeringar kan också bli aktuella för social insatsgrupp, då det är viktigt att ha ett nätverk som arbetar aktivt för att bl.a. förhindra återfall i brott. Det finns önskemål om en vid målgruppsdefinition inledningsvis. I vissa stadsdelar pågår diskussioner om att också använda social insatsgrupp för de yngre åldrarna, från 11-12 år. En nyckelfaktor för arbetet är att agera skyndsamt när samtycke finns. Det är viktigt att sammankalla nätverket snabbt för att individen ska förstå att något konkret och praktiskt blir genomfört med en gång.

Flera stadsdelsförvaltningar har ansökt och fått pengar från Söderortsvisionen för en samordnare/koordinator/lots. I Rinkeby- Kista avsattes öppenvårdspengar för att finansiera en sådan tjänst. Det finns en önskan i de stadsdelsförvaltningar som saknar en samordnare att få en sådan funktion som arbetar med långsiktig samverkansstruktur och rutiner för detta arbete lokalt. En erfarenhet som framkommer är svårigheter att kombinera det dagliga arbetet med att driva ett utvecklingsarbete.

Arbetet framöver

Förvaltningen anser att sociala insatsgrupper ser lovande ut i de stadsdelsförvaltningar som har påbörjat arbetet. Det är ett fåtal ärenden igång, men i dessa har man skapat bra samverkansstrukturer runt aktuell individ. Polisens har fått en mer aktiv, deltagande roll i nätverket och detta har visat på fördelar för både individ och föräldrar. Även om man har haft en god samverkan mellan socialtjänst och polis sedan tidigare, så har sociala insatsgrupper bidragit till att intensifiera denna ytterligare. I årets budget avsattes medel för sociala insatsgrupper och fler stadsdelsförvaltningar anmodas att påbörja detta arbete. Förvaltningen avser därmed att uppmuntra fler stadsdelsförvaltningar att starta sociala insatsgrupper. Förvaltningen kommer under år 2012 att koordinera samt stödja arbetet i staden och anordna gemensamma utbildningsinsatser för socialtjänst, polis och skola. Förvaltningen kommer också att utreda formen för att kunna stötta de stadsdelsförvaltningarna som önskar tillsätta samordnare under uppbyggnadsskedet.

BAS & Stockholms ungdomstjänst kommer att kopplas till de sociala insatsgrupperna genom särskild kvalificerad kontaktperson (SKKP). På uppdrag från stadsdelsförvaltningarna kan SKKP arbeta aktivt i den sociala insatsgruppen. Social insatsgrupp i kombination med SKKP kan erbjudas som en insats i påföljden ungdomsvård eller enligt SoL alternativt LVU.

Samtal har inletts med Ersta Sköndals högskola gällande en utvärdering och FoU-medel finns avsatta för detta. De personer som ingår i social insatsgrupp är få, men tillsammans med Ersta Sköndals högskola tittar förvaltningen på hur man ska kunna följa dessa individer och mäta effekter.